

Archeologienota
Wespelaar (Haacht) – Elleveldweg

Jordi Bruggeman en Natasja Reyns

Temse
2016

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2016/12.807/104

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	9
2.4	Assessmentrapport	9
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	9
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	15
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	23
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	27
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	29
2.4.6	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek.....	29
2.4.7	Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek.....	29
3	Bibliografie.....	30
3.1	Publicaties	30
3.2	Websites	30
4	Bijlagen	31
4.1	Archeologische periodes	31
4.2	Plannenlijst	31
4.3	Fotolijst.....	32

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2016K16

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

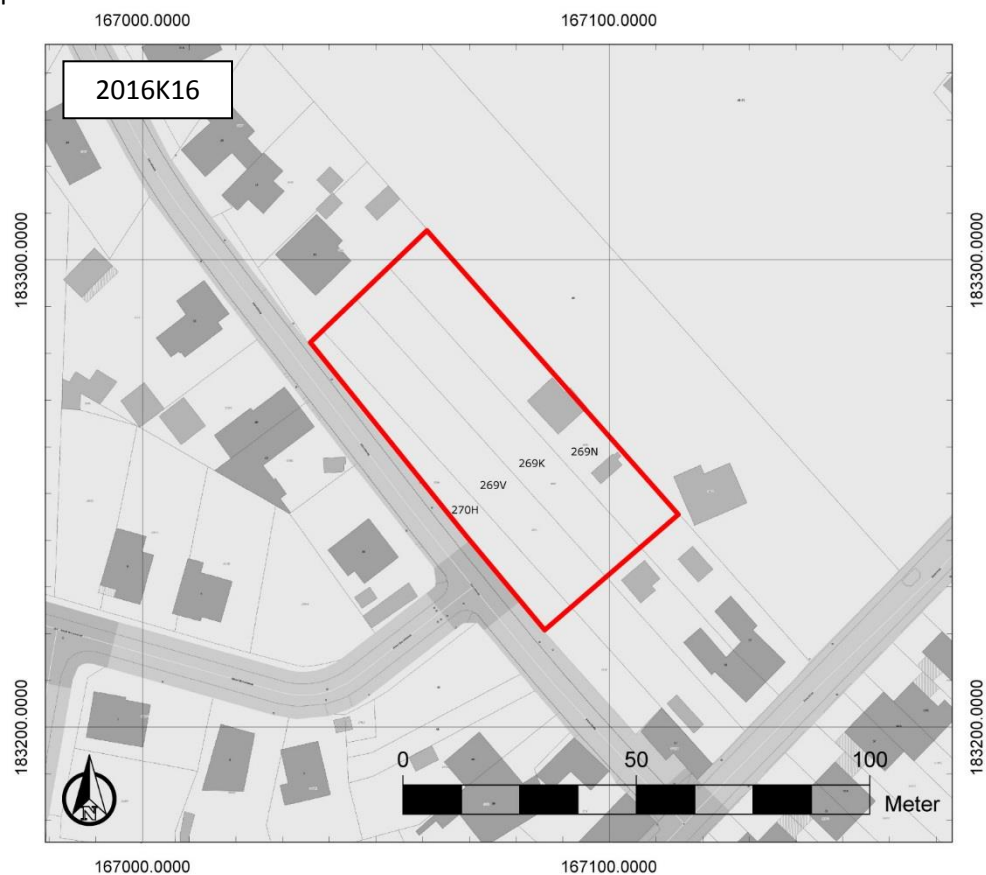
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams Brabant, Haacht, Wespelaar, Elleveldweg, Nederassen Dries

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

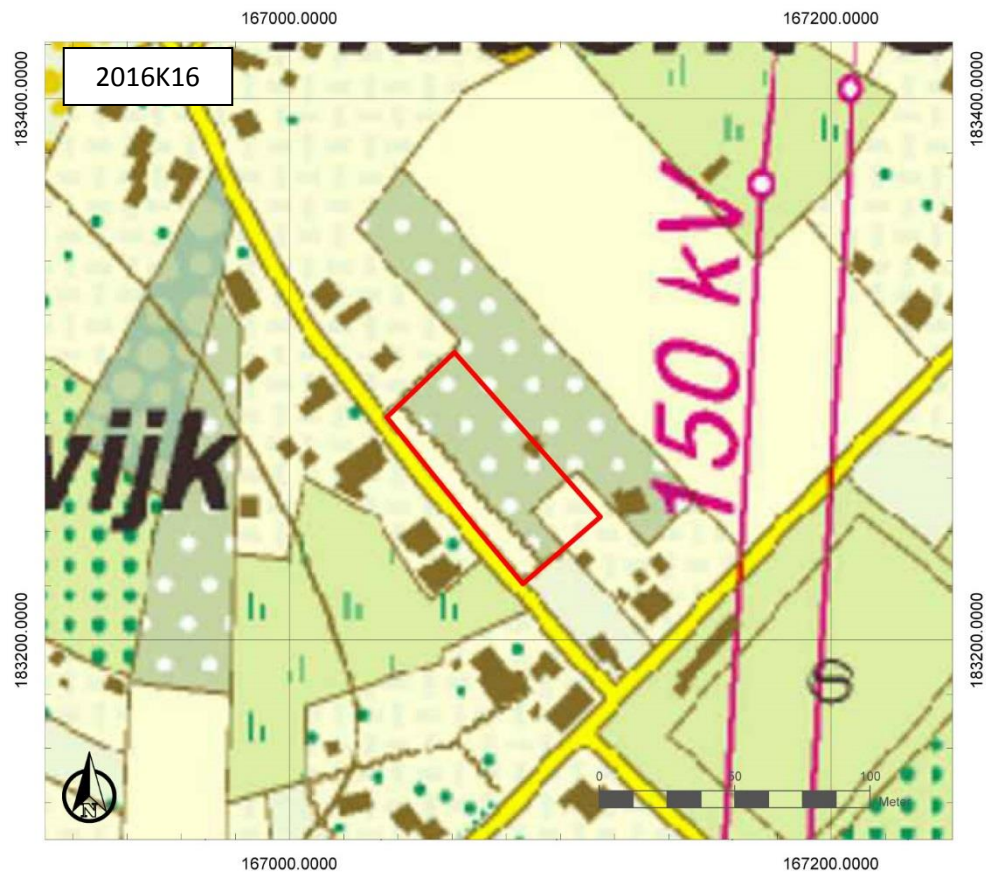
- 167036, 183282
- 167061, 183306
- 167115, 183246
- 167086, 183221

Kadastrale percelen: Haacht, Wespelaar, afdeling 3, sectie A, percelen 269k (partim), 269n (partim), 269v (partim), 270h

Kadasterplan:

Figuur 1: Plan 1. Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Figuur 2: Plan 2. Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (dov.vlaanderen.be)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 2919 m²

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 02/11/2016 – 14/11/2016

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, Wereldoorlogen

Verstoorde zones: er worden geen verstoringen verwacht binnen het onderzoeksgebied.

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Binnen het onderzoeksgebied wordt een verkaveling gerealiseerd met 7 loten voor ééngezinswoningen (Figuur 3). De woningen mogen onderkelderd worden. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringsdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, liggen in het kader van de verkaveling nog niet vast. Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

Figuur 3: Plan 3. Ontwerpplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de kaart van de Franse ingenieurs-geografen (Villaretkaart), de Kaart van de Saxe, de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, de Réduction des plans cadastrale, de Cartes topographiques de la Belgique van Vandermaelen en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp worden zes momentopnames bekeken, namelijk 1747, 1745-1748, 1771-1778, 1848, 1846-1854 en 1842-1879 voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

In het kader van het onderzoek werd de Wingense Archeologische Dienst of WinAr gecontacteerd.

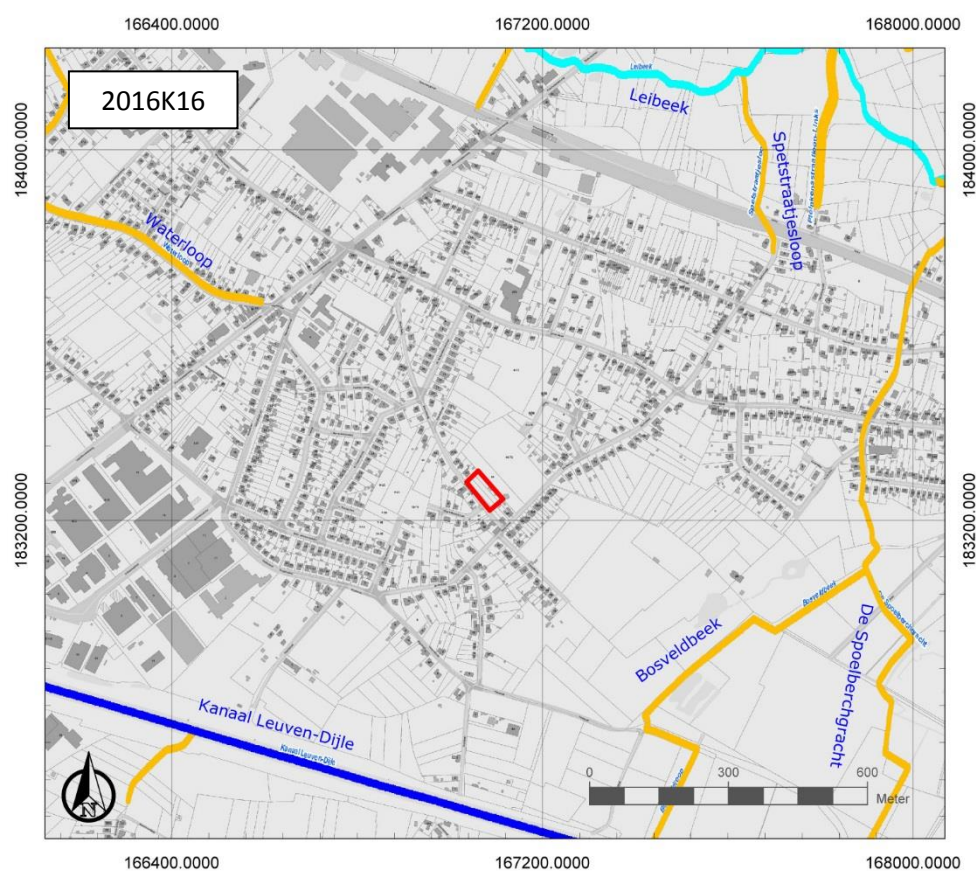
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

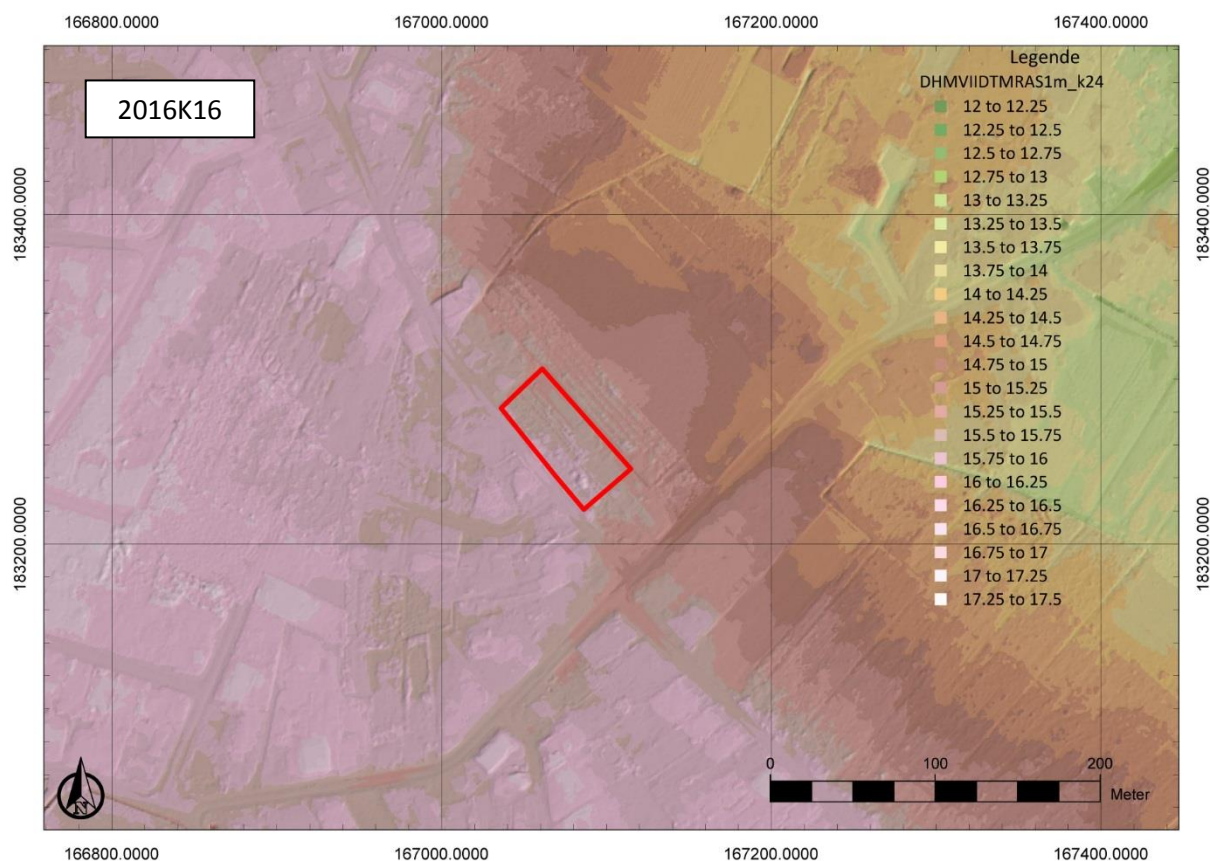
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordoosten van de Elleveldweg (Figuur 4). Ten zuidoosten bevindt zich de Donkstraat. Het onderzoeksgebied ligt volgens het gewestplan in woongebieden. Op hydrografisch vlak situeert het zich binnen het Dijlebekken. Ten zuiden bevindt zich het kanaal Leuven-Dijle, en ten oosten de Bosveldbeek en de Spoelberchgracht. Ten noorden zijn de Spetstraatjesloop en de Leibeek gelegen (Figuur 5).

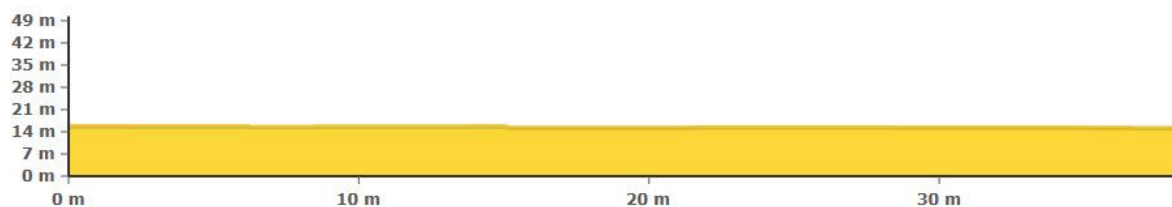
Figuur 4: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 5: Plan 4. Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

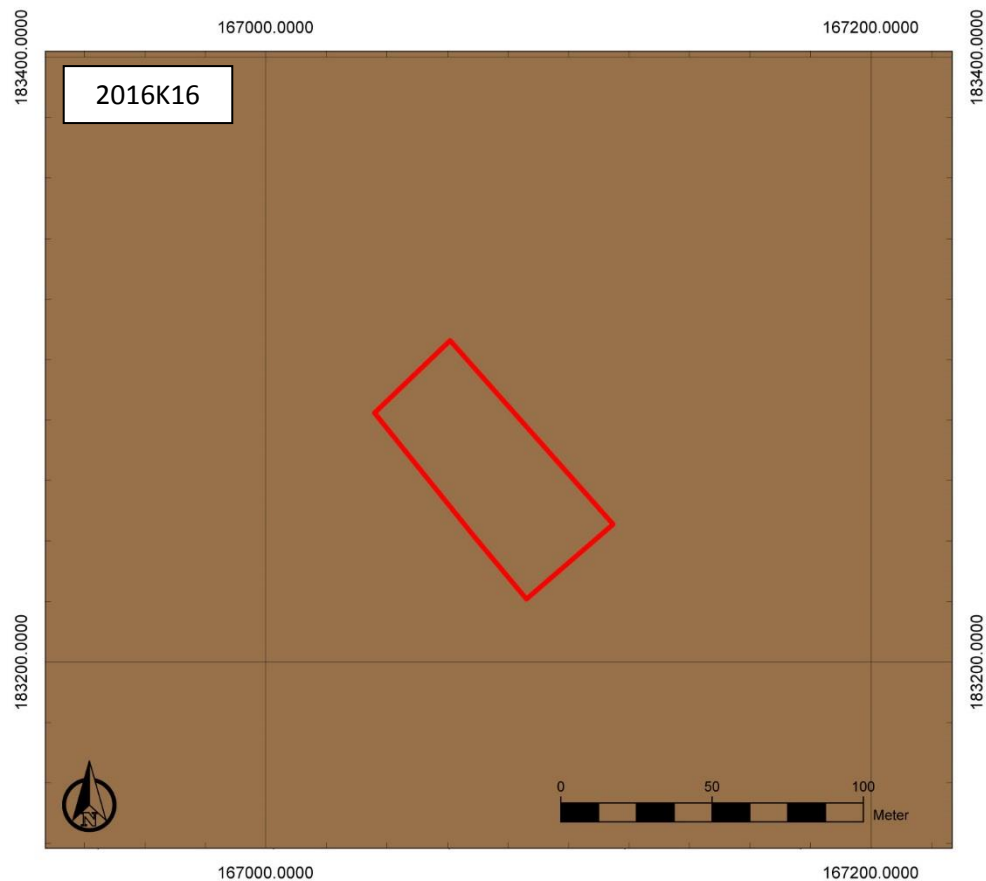

Figuur 6: Plan 5. Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen 2, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 7: Plan 6. Hoogteverloop van het zuidelijkste naar het noordelijkste punt van het tracé in vogelvlucht (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied ligt in een heuvelachtig gebied, op de noordoostelijke flank (Figuur 6) van een rug, op een hoogte van ca. 15,5 tot 15,8 m TAW (Figuur 7), die aansluit bij de vallei van de Leibeek. De omgeving kent hoogteverschillen. Algemeen helt de topografie af naar het noordoosten toe.

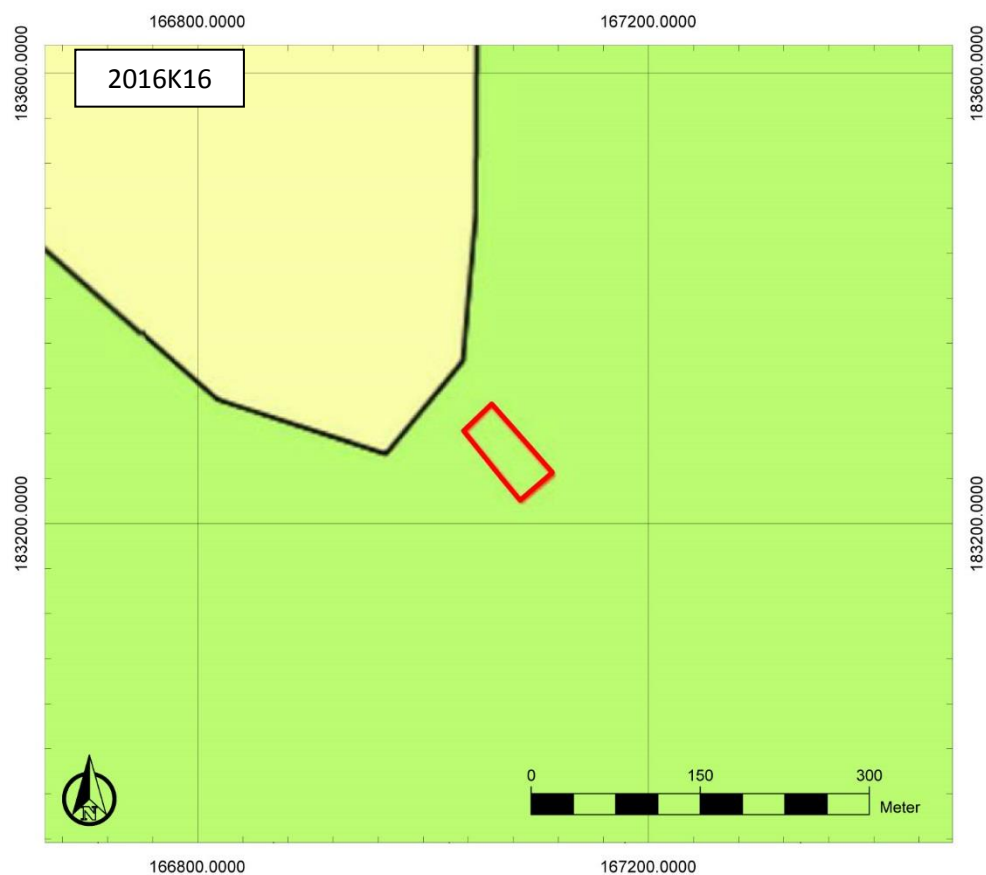

Figuur 8: Plan 7. Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied. Bruin: Lid van Ursel (www.geopunt.be/kaart)

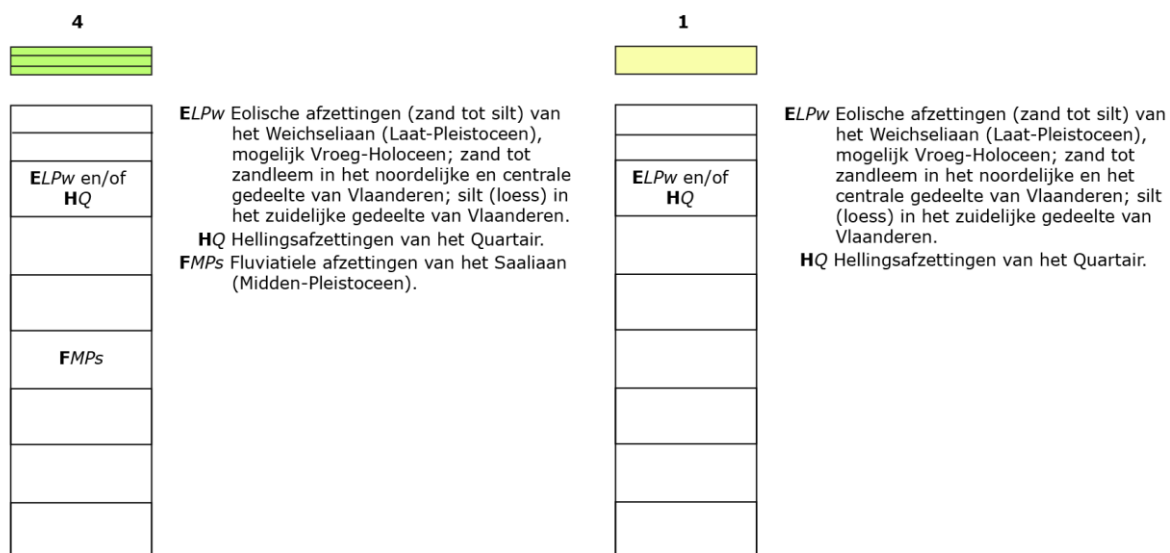
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 8) bestaat uit het Lid van Ursel, dat gekenmerkt wordt door grijsblauwe tot blauwe klei.³ De quartairgeologische kaart (Figuur 9) geeft aan dat zich ter hoogte van het onderzoeksgebied eolische afzettingen bevinden van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Daaronder bevinden zich nog fluviatiele afzettingen van het Saaliaan (Midden-Pleistoceen) (Figuur 10, eenheid 4). Ten noordwesten ontbreken de fluviatiele afzettingen van het Saaliaan (Midden-Pleistoceen) (Figuur 9, eenheid 1).⁴

³ www.geopunt.be/kaart

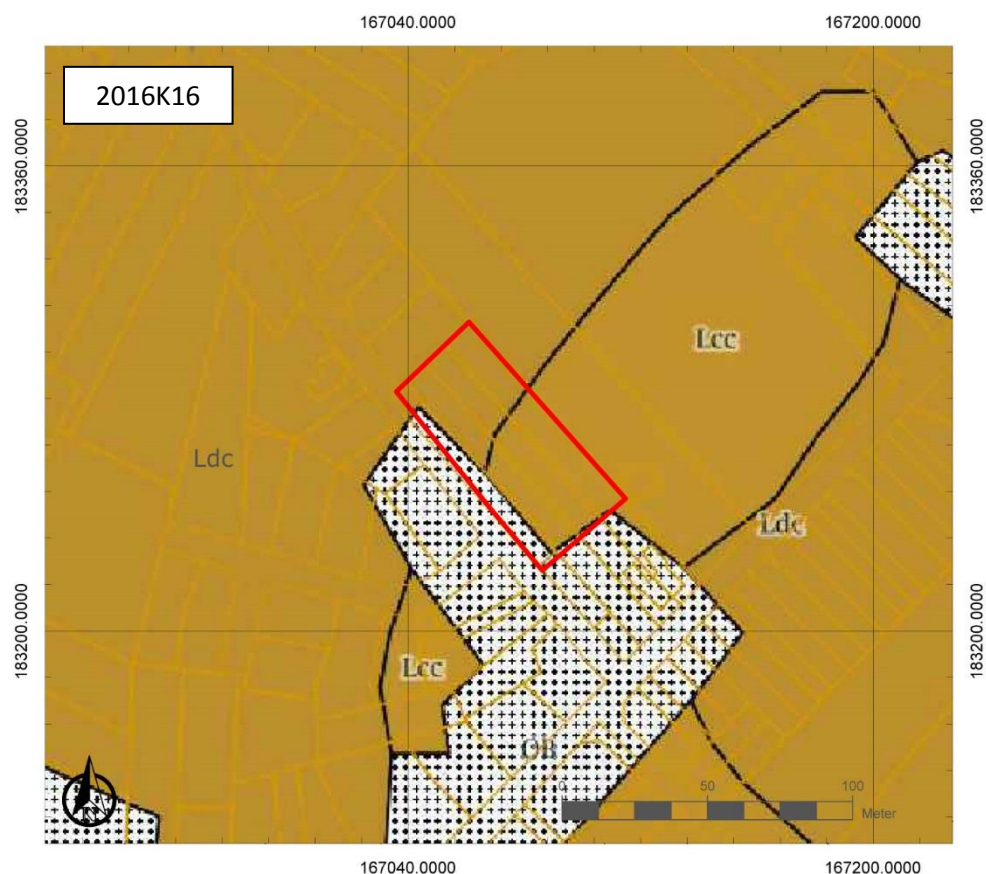
⁴ www.geopunt.be/kaart

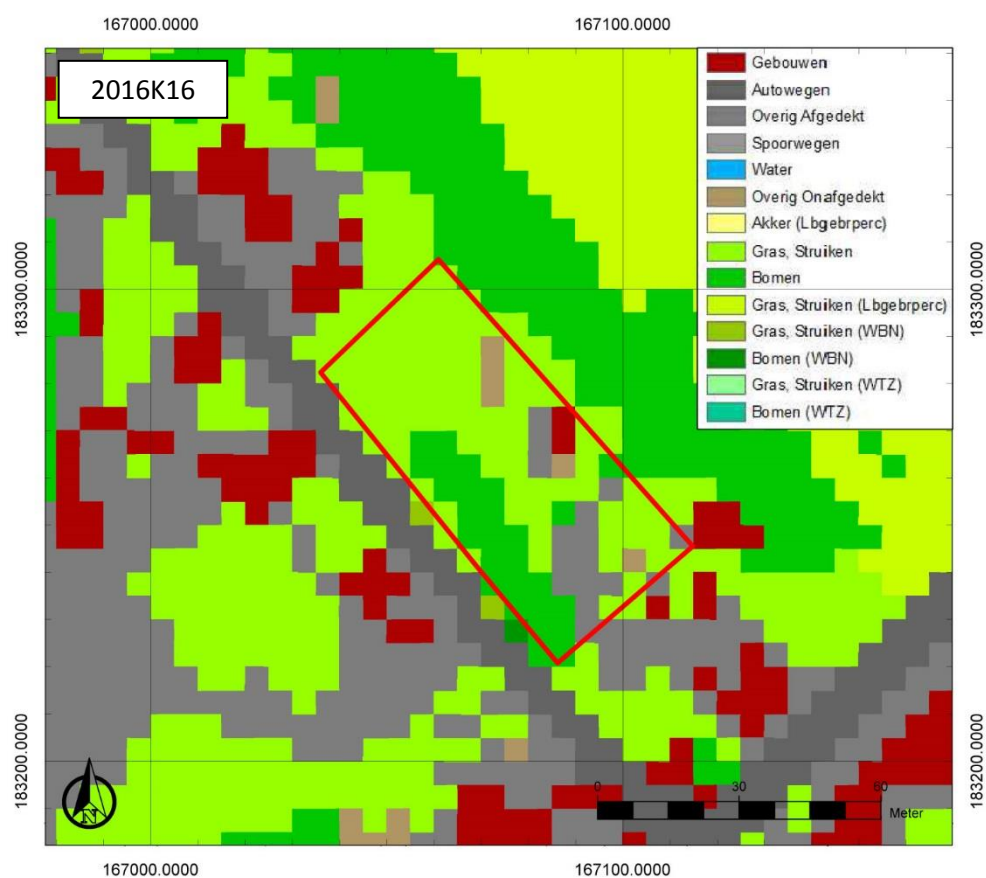
Figuur 9: Plan 8. Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 10: Legende bij de quartairgeologische kaart

Figuur 11: Plan 9. Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 12: Plan 10. Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

De bodemkaart (Figuur 11) toont dat het projectgebied gekenmerkt wordt door drie bodemtypes. In het zuidoosten is een matig droge zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lcc) aanwezig. In het noordwesten komt een matig natte zandleembodem (Ldc) voor. De zuidwestelijke rand is aangegeven als bebouwde zone (OB).

Aansluitend bij het onderzoeksgebied werd reeds een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Wespelaar (Haacht) – Grote Baan-Donkstraat. Verkaveling Danneels Projects NV, zie ook 2.4.3). Het zuidelijke deel bevindt zich ter hoogte van dezelfde bodems dan deze aanwezig binnen het onderzoeksgebied. De daar vastgestelde bodemopbouw bestaat uit een laag teelaarde (A-horizont), vaak nog onder te verdelen in een bovenste A1-horizont en daaronder een oudere A2-horizont. Daaronder werd op verschillende plaatsen ook nog de aanwezigheid van een B-horizont vastgesteld. Deze bevond zich boven de C-horizont. De A-horizont is sterk geroerd door ploegactiviteiten. De aanwezigheid van een onderliggende B-horizont op verschillende plaatsen, wijst echter wel op een goede bewaringstoestand van het bodemarchief. Het archeologisch niveau bevond zich op een diepte tussen 50 en 70 cm onder het maaiveld, op een hoogte tussen 12,72 en 14,88 m TAW.⁵

Op de bodemgebruikskaart (Figuur 12) is te zien dat het projectgebied grotendeels ingenomen wordt door gras, struiken en bomen. Een beperkt deel is afgedekt en een kleine zone bebouwd. Plaatselijk is nog een deel aangeduid als verhard.

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Over de oudste geschiedenis van Wespelaar is bijzonder weinig geweten. De naam Wespelaar, in 1154 vermeld als 'Wispelar', zou een samenstelling zijn van 'Wisapa' en laar en 'laar aan de weidebeek' betekenen. Laar betekent broekland of drassig land of een open plek in het bos. Het is in ieder geval zo dat twee van de oudste sites in het dorp, het kasteeldomein de Spoelberch (13de eeuw) en de pastorie (minimaal 16de eeuw), omgracht zijn en gevoed worden door dezelfde beek, die in het noorden uitmondt in de Leibeek op de grens met Haacht. Het dorp zou mogelijk ontstaan zijn op de kruising van de baan van Mechelen naar Leuven en de Aarschotsebaan. Dit zou een strategisch punt uit de volle middeleeuwen geweest zijn. De parochie kwam tot stand in de 9de eeuw.⁶

Het kasteeldomein de Spoelberch en de parochiekerk Sint-Hubertus en Sint-Lucia, verbonden door een dreef, liggen tegenover elkaar aan de 'plaetse' en zijn de twee - voor zover momenteel bekend - oudste sites van het dorp. Deze kenmerkende indeling maakt Wespelaar tot een kasteeldorp. Kasteeldomein en kerk worden beide voor het eerst vermeld in de 13de eeuw. Wespelaar tijdens het Ancien Régime een meierij was, waarbij de meier de dorpsheer in het dagelijkse bestuur van het dorp vertegenwoordigde.⁷

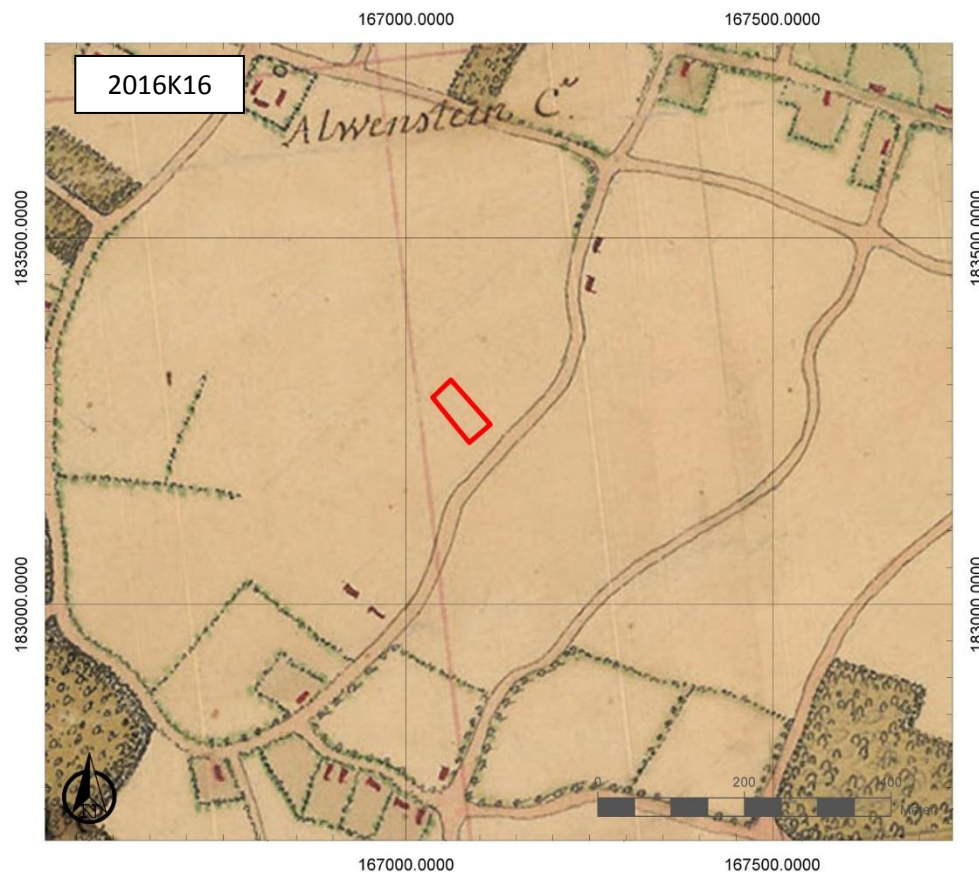
Vanaf 1746 werd de streek onder leiding van Mr. De Regemorte opgemeten. Hun opmetingen dienden voor het vervaardigen van de zogenaamde Villaretkaart, die in Parijs werd uitgetekend onder leiding van Jean (le Sieur de) Villaret – Capitaine – Ingénieur Géographe du Roi). Tielt werd, samen met de rest van Oost-Brabant en de gebieden ten zuiden van de Demer in 1748 gekarteerd. De basiskaart werd getekend op schaal 1:14.400, waarna er systematisch reducties werden gemaakt op 1:28.800 en 1:86.400. Met de Vrede van Aken op 18 oktober 1748 en de daaruit volgende terugtrekking van de Franse troepen uit onze gebieden, zou er vroegtijdig een einde komen aan hun

⁵ Reyns *et al.* 2014, 15, 29

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Wespelaar, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120602> (geraadpleegd op 5 november 2016).

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Wespelaar, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120602> (geraadpleegd op 5 november 2016).

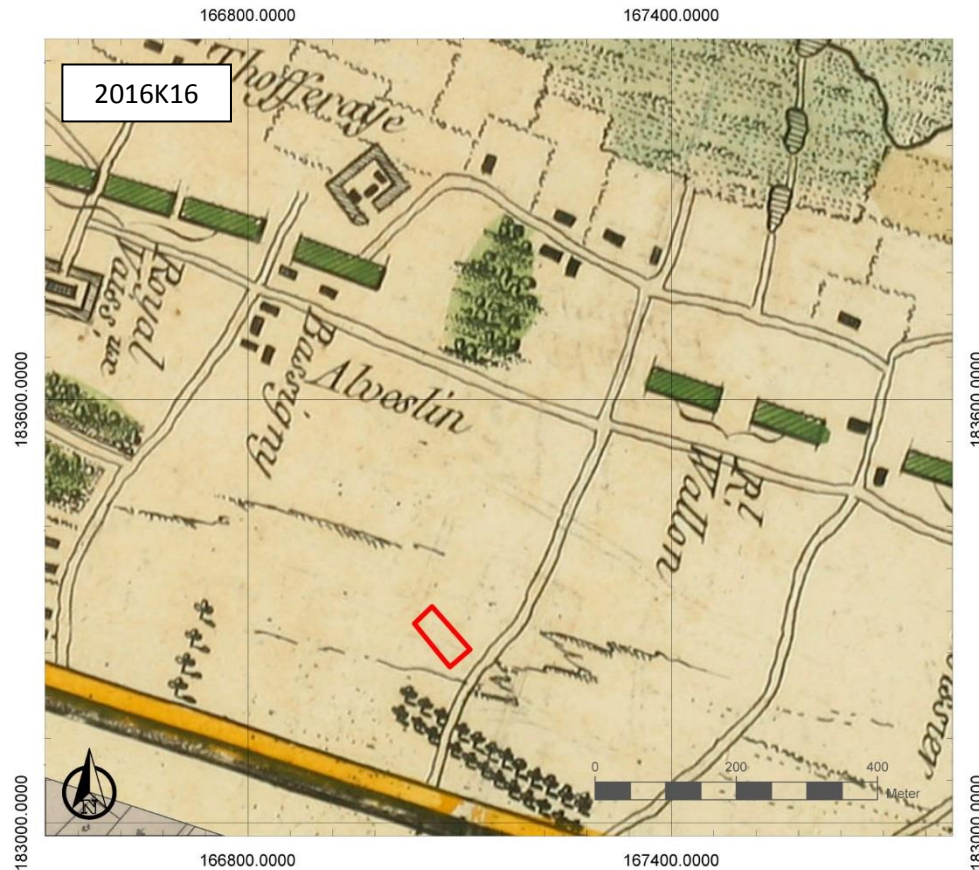
karteringswerk. Op de Villaretkaart is te zien dat het onderzoeksgebied is gelegen nabij de Donkstraat (Figuur 13). De Elleveldweg is nog niet aanwezig. Het onderzoeksgebied is onbebouwd. Ten noordwesten is hoeve de Alwenstein, (Halve Steen) te zien.

Figuur 13: Plan 11. Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied

Een andere kaart toont de militaire wapenfeiten van graaf Maurice de Saxe, veldheer van de Franse vorst. Het overlijden van keizer Karel VI in 1740 ontketende een conflict tussen de toenmalige supermachten dat acht jaar zou duren. Het staat bekend als de Oostenrijkse Successieoorlog. In het kader van deze oorlog werd Werchter in 1747 door Frankrijk uitgebouwd tot een bruggenhoofd. In februari 1746 veroverde de Saxe Brussel. In juni rukte hij op naar Mechelen en Antwerpen. De Saxe wilde op 31 maart 1747 Zeeuws-Vlaanderen veroveren. De Saxe deed de geallieerden echter geloven dat hij Bergen op Zoom wou belegeren. De belegeringstroepen van graaf van Löwenthal verenigden zich in april in Gent, Brugge en Dendermonde. Om de belegering te dekken, stelde de Saxe zijn leger op tussen Brussel, Leuven en Mechelen. De verovering van Zeeuws-Vlaanderen gebeurde zeer snel. De Vrede van Aken in 1748 betekende het einde van de Oostenrijkse Successieoorlog.⁸

⁸ Loyen/Vandesande 1998, 21-28

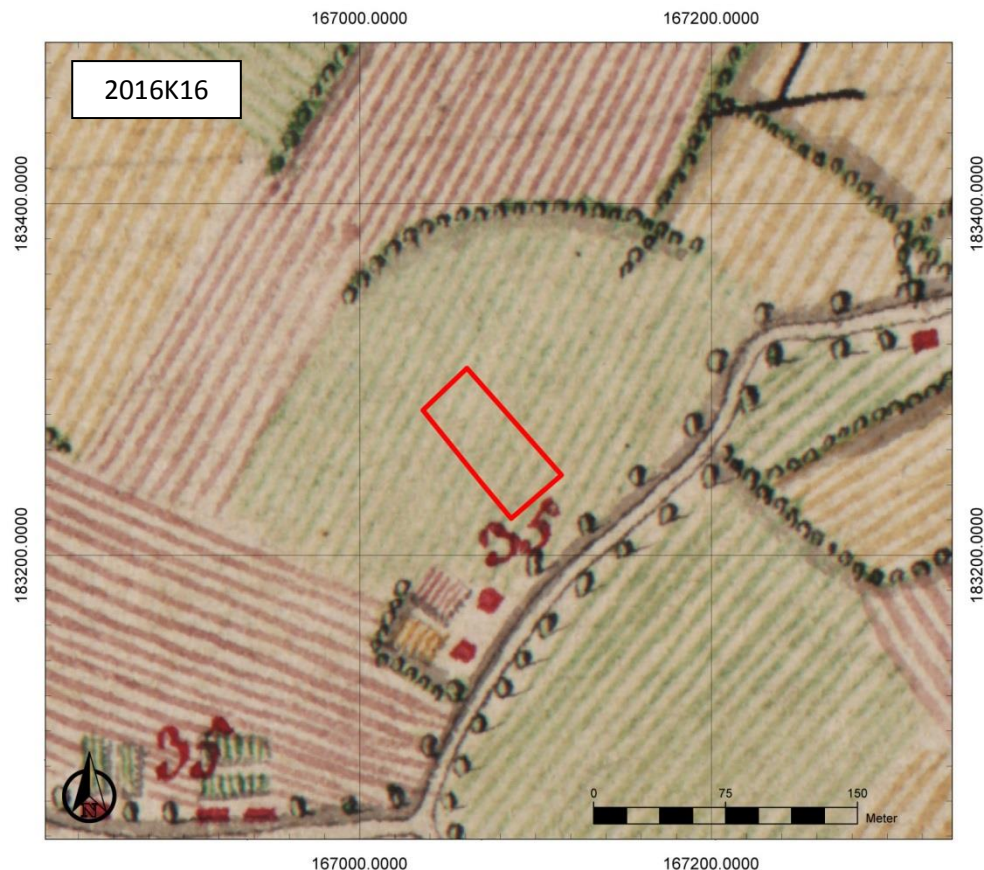
Figuur 14: Plan 12. Kaart van de Saxe

In 1749 werd een Franse militaire kaart gemaakt, in opdracht van graaf de Saxe (Figuur 14). Aangezien de kaart twee jaar na de feiten getekend werd, is het onwaarschijnlijk dat de cartografen de exacte locatie van de aangeduide elementen kenden.⁹ De kaart geeft aan dat het onderzoeksgebied gelegen is ten zuiden van de verdedigingslinie. Het onderzoeksgebied is nog steeds onbebouwd. De Elleveldweg is ook hier nog niet aanwezig, hoewel de zuidelijke parallelle bomenrij er mogelijk toch een (gedeeltelijke) weergave van is, maar ten zuiden van het onderzoeksgebied wordt afgebeeld door onnauwkeurigheden in de kaart. Ook hier is hoeve Halve Steen weergegeven (Alveslin) en ten noorden ervan het Hof ter Heyden (Thofferaye).

Tussen 1750 en 1752 werd het kanaal Leuven-Mechelen aangelegd.¹⁰ Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit 1771-1778 (Figuur 15) is te zien dat het onderzoeksgebied in landbouwgebied gelegen is. Ten zuiden is langs de Donkstraat bebouwing ontstaan. Ook op deze kaart is de Elleveldweg nog niet aanwezig.

⁹ Loyen/Vandesande 1998, 30-31

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Leuvensevaart, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/200544> (geraadpleegd op 8 november 2016).

Figuur 15: Plan 13. Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

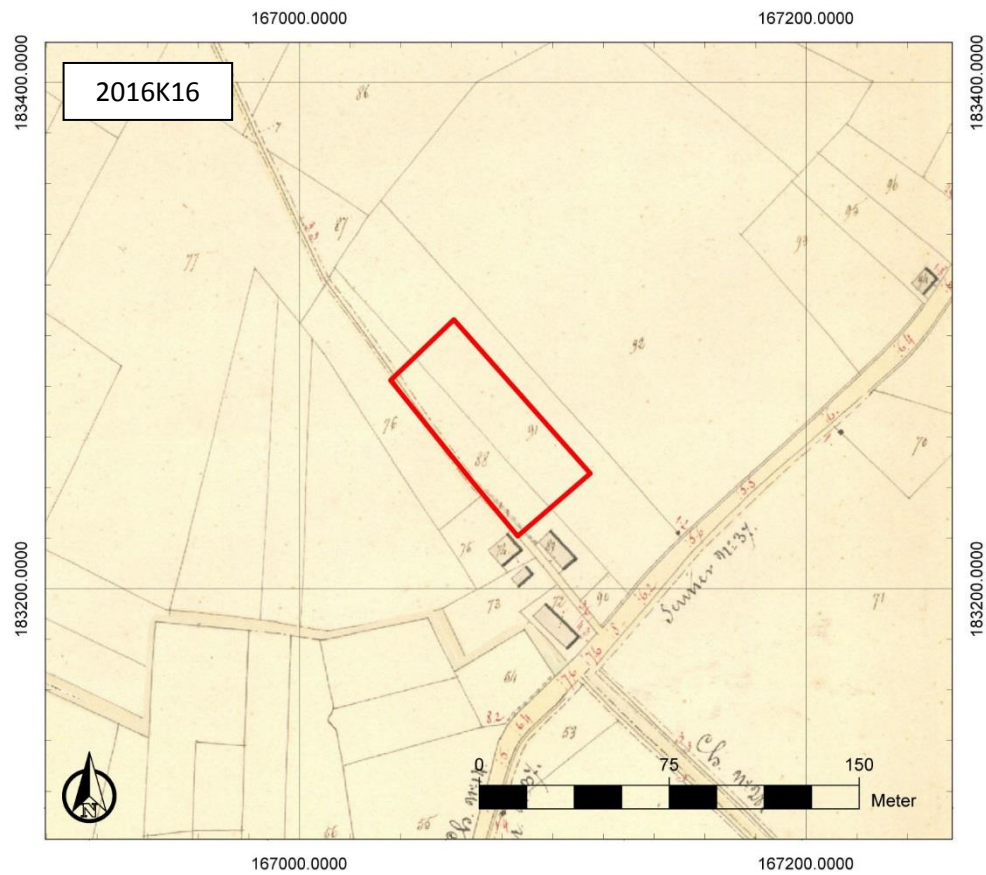
Op de Cartes topographiques de la Belgique van Vandermaelen van 1846-1854 (Figuur 17), op de Réduction des plans cadastrale van 1848 (Figuur 18) en op de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (Figuur 19) uit 1842-1879 is de Elleveldweg zichtbaar. Deze wordt op de Atlas der Buurtwegen aangeduid als "Weg van de hoeve genaamd 'Hof ter Heyden' naar de plaats genaamd 'Elleveld'.¹¹ De Donkstraat wordt benoemd als "Weg van het gehucht 'Nederasschendries' naar het gehucht 'Neerstraet'.¹² Ten zuidoosten, aan dezelfde zijde van de Elleveldweg als het onderzoeksgebied is nu bebouwing waarneembaar. Het onderzoeksgebied zelf blijft echter onbebouwd. De Atlas der Buurtwegen uit 1841 is niet weergegeven, aangezien een zeer gelijkaardige situatie te zien is als op de andere kaarten uit de 19de eeuw. Op de Atlas van Vandermaelen en de Popp-kaart staat ten zuiden het toponiem Nederassendries. Het gehucht Nederassent was reeds tijdens de 13de eeuw onafhankelijk van Wespelaar.¹³ In 1836 werd de spoorlijn Mechelen-Leuven aangelegd.¹⁴

¹¹ Kennis/Vandesande 1987, 58

¹² Kennis/Vandesande 1987, 57

¹³ Vandesande 1987, 141-144

¹⁴ Vandegoor 1999, 149

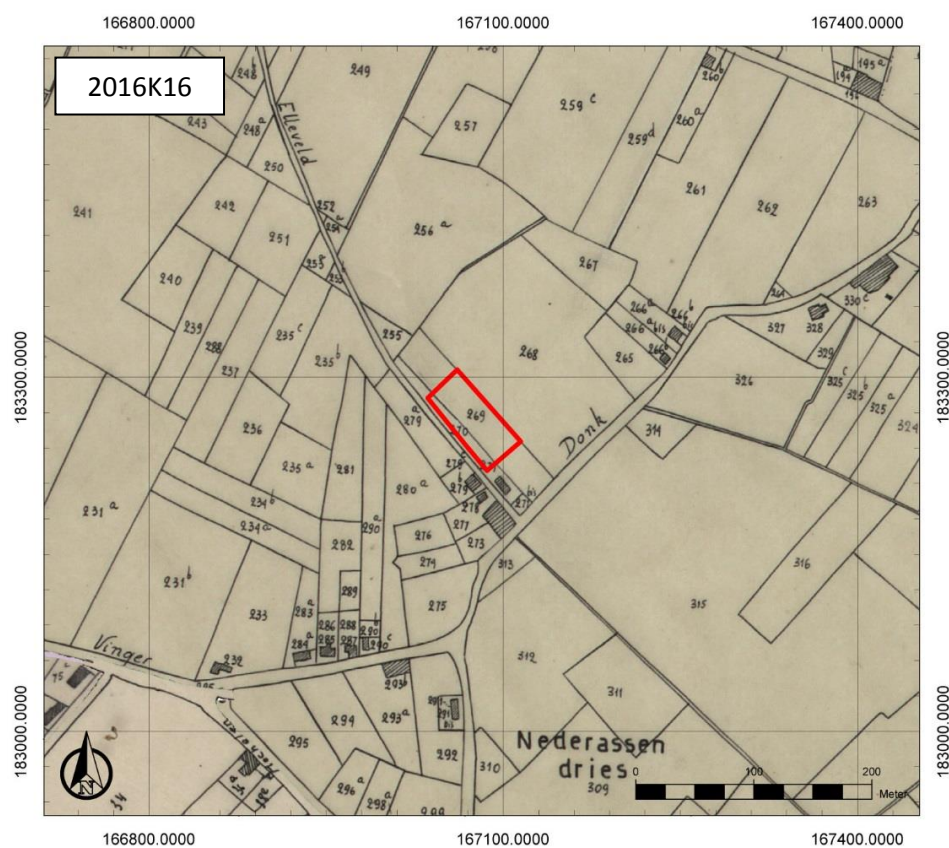
Figuur 16: Plan 14. Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 17: Plan 15. Cartes topographiques de la Belgique Vandermaelen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

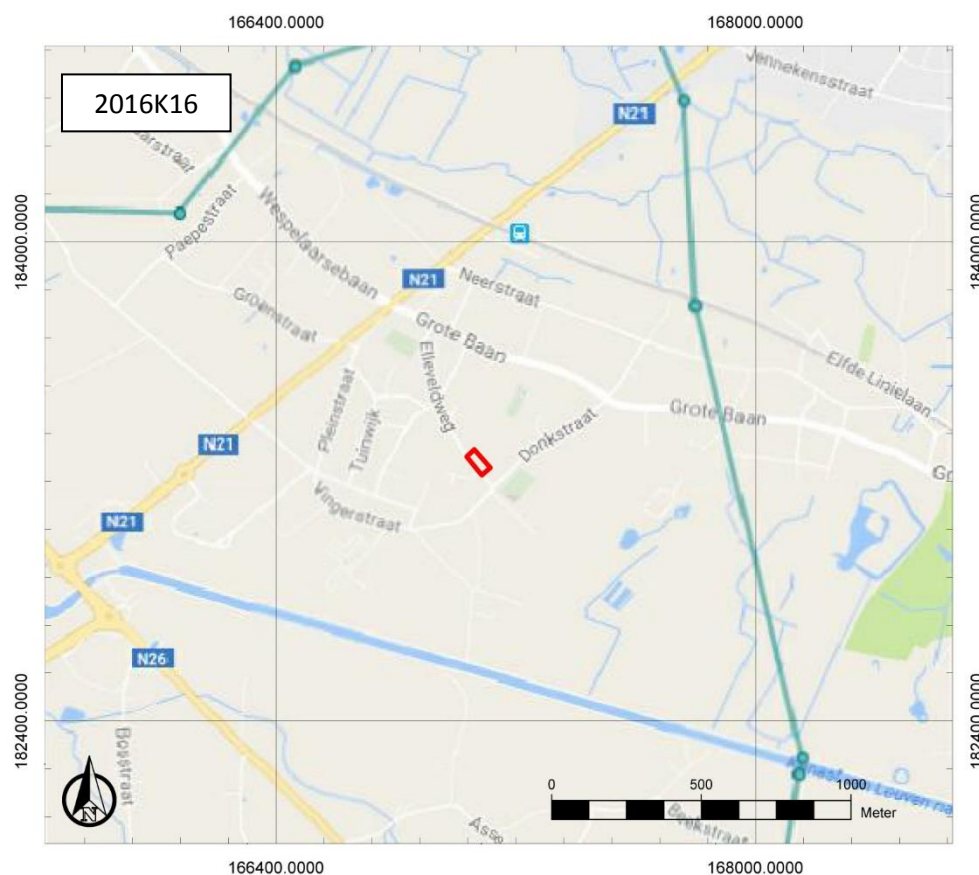
Figuur 18: Plan 16. Réduction des plans cadastrale 1848

Figuur 19: Plan 17. Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Op 19 augustus 1914 verschenen Duitsers in Wespelaar. Op 20 augustus werden een dertigtal huizen platgebrand. Eenentwintig burgers werden er door de Duitsers vermoord. In Wespelaar en zijn omgeving werd gevochten tussen Belgen en Duitsers bij de eerste en de tweede uitval uit Antwerpen in augustus en september 1914. Op 10 september 1914 werden Duitse troepen gesignaleerd in Wespelaar. Belgische troepen (het 11de Linieregiment) trokken op 11 september richting Wespelaar. Rond de middag bereikten ze de spoorwegberm, waar projectielen afgevuurd werden naar de zuidelijke oever van de vaart, waar de Duitsers zich verschanst hadden.¹⁵ Dit betekent dat het onderzoeksgebied op dat moment gelegen was in de zone tussen de Belgische en de Duitse troepen. Omstreeks drie uur in de namiddag rukten de Belgische troepen op, naar een veld tegenover het kanaal. Daar werden ze zwaar onder vuur genomen. Daarop trokken de Belgische troepen zich terug. Onder meer langs de Elleveldweg vielen gesneuvelde Belgische soldaten.¹⁶

Voor de Tweede Wereldoorlog moet de KW-linie vermeld worden (Figuur 20). Het onderzoeksgebied bevindt zich tussen een telefoonnetwerk. Dit bevond zich een paar kilometer achter (ten westen van) de verdedigingslijn. Dat telefoonnetwerk bestond uit twee parallelle lijnen telefoonkabels en dwarsverbindingen. Op de verbindingen werden commandobunkers (type C = chambre de connection) gebouwd, die dienst deden als telefooncentrale en/of commandopost. Van hieruit kon men de acties aan het front opvolgen. Op de lijnen zelf stonden kleine connectiebunkers (type V = chambre de visite) waar de hoofdkabels doorgeschakeld werden en veldlijnen toekwamen.¹⁷

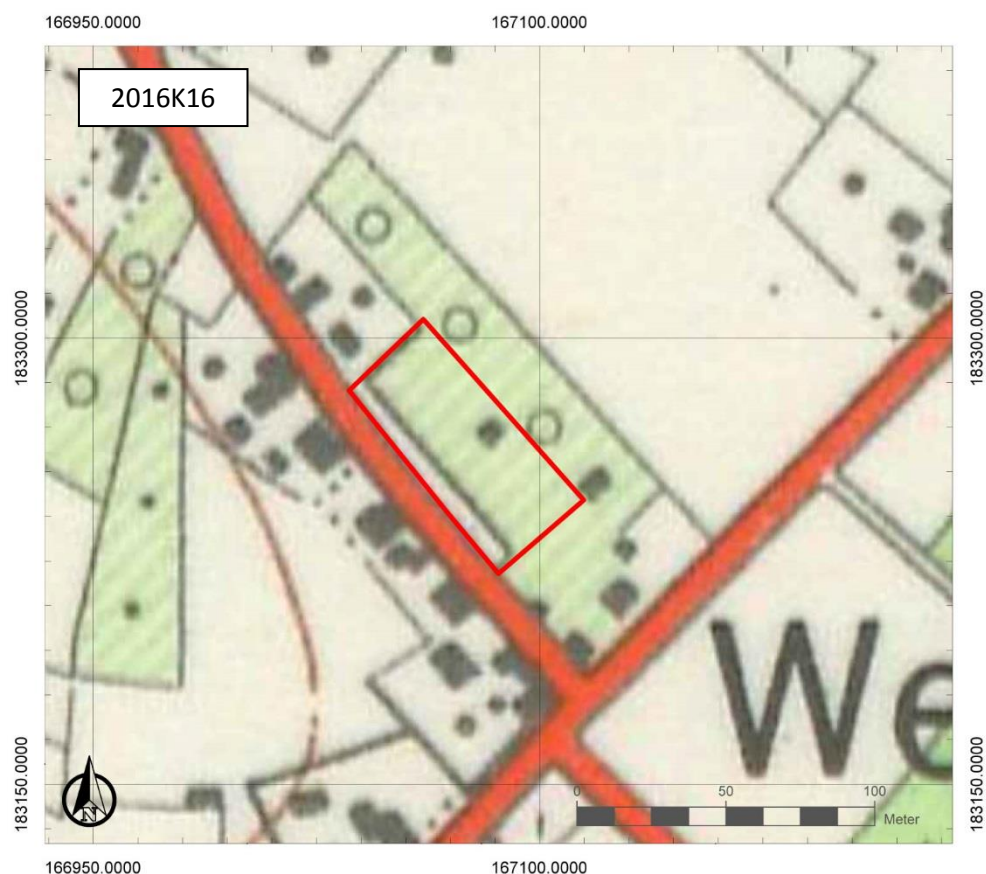

Figuur 20: Plan 18. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de KW-linie (www.kwlinie.be/databank)

¹⁵ Casteels/Vandegoor 2013, 106-109, 309, 316-317

¹⁶ Casteels/Vandegoor, 310, 323

¹⁷ <http://www.kwlinie.be/>

Figuur 21: Plan 19. 24/5 - 6 Haacht – Rotselaar. 1963-1965 (www.cartesius.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Voor het eerst is er bebouwing binnen het onderzoeksgebied zichtbaar op de topografische kaart van 1963-1965. Deze bebouwing is zeer beperkt in omvang (Figuur 21). Wellicht gaat het om een (veld)schuur. Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) toont dat het onderzoeksgebied vrij sterk begroeid is. Mogelijk vormt maakt het onderzoeksgebied dan reeds deel uit van de achtertuinen van woningen langs de Donkstraat. De luchtfoto van 1979-1990 bevestigt dat het om achtertuinen gaat (Figuur 23). Op heden is de zuidoostzijde nog steeds als achtertuinen in gebruik. Een strook langs de Elleveldweg is begroeid met bomen en struiken. De rest van het onderzoeksgebied wordt gebruikt als grasland (Figuur 4).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

In de buurt van het onderzoeksgebied zijn verschillende gekende archeologische waarden gelegen (Figuur 24). Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

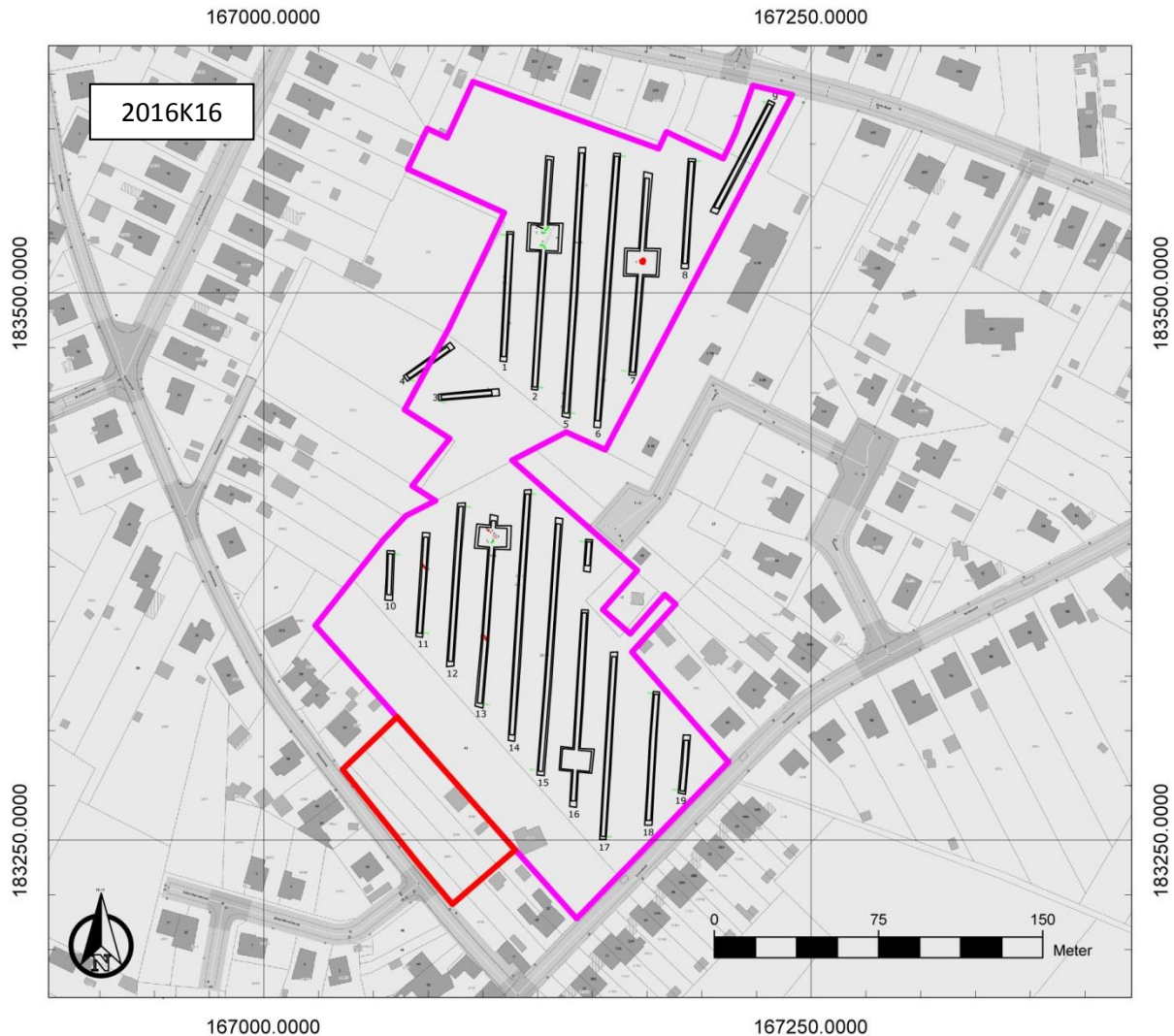
Ter hoogte van het toponiem Crooneyke Veld/Kruineikenveld (CAI ID 320) werden uit de steentijd enkele verspreide oppervlaktevondsten gevonden, waaronder een dubbelschrabber op kling uit silex.¹⁸ Op de site 't Voor Broekveld (CAI ID 1678) werden scherven uit de vroege ijzertijd aangetroffen en ook enkele paalkuilen.¹⁹

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 320, Crooneyke Veld/Kruineikenveld (geraadpleegd op 4 november 2016)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1678, 't Voor Broekveld (geraadpleegd op 4 november 2016)

nieuwe pachthoeve gebouwd: de Beekhoeve Bij de aanleg van de vaart verdween het opper- en neerhof volledig, alleen de nieuwe pachthoeve bleef bestaan (CAI ID 20066).²⁷

Herkenrode is een 18de-eeuwse luthof (CAI ID 10165). Buiten het goed bevindt zich een rond heuvellichaam, aan de overzijde van de oude weg van Mechelen naar Leuven. Het is niet duidelijk of de heuvel doelbewust als tuinelement werd aangelegd of dat het gaat om recyclage (mottellichaam?).²⁸ Ter hoogte van CAI ID 209971 werden bij metaaldetectie enkele munten aangetroffen uit de 17de eeuw.²⁹ CAI ID 165410 situeert zich ter hoogte van het Kampement van Maarschalk Maurice de Saxe. Het gaat om een verdedigingslinie met een tijdelijk militair kampement uit de 18de eeuw, Figuur 14).³⁰

Figuur 25: Plan 21. Proefsleuven (zwart) aangelegd op het naastliggende terrein (paars) en aanduiding van het huidige onderzoeksgebied (rood)

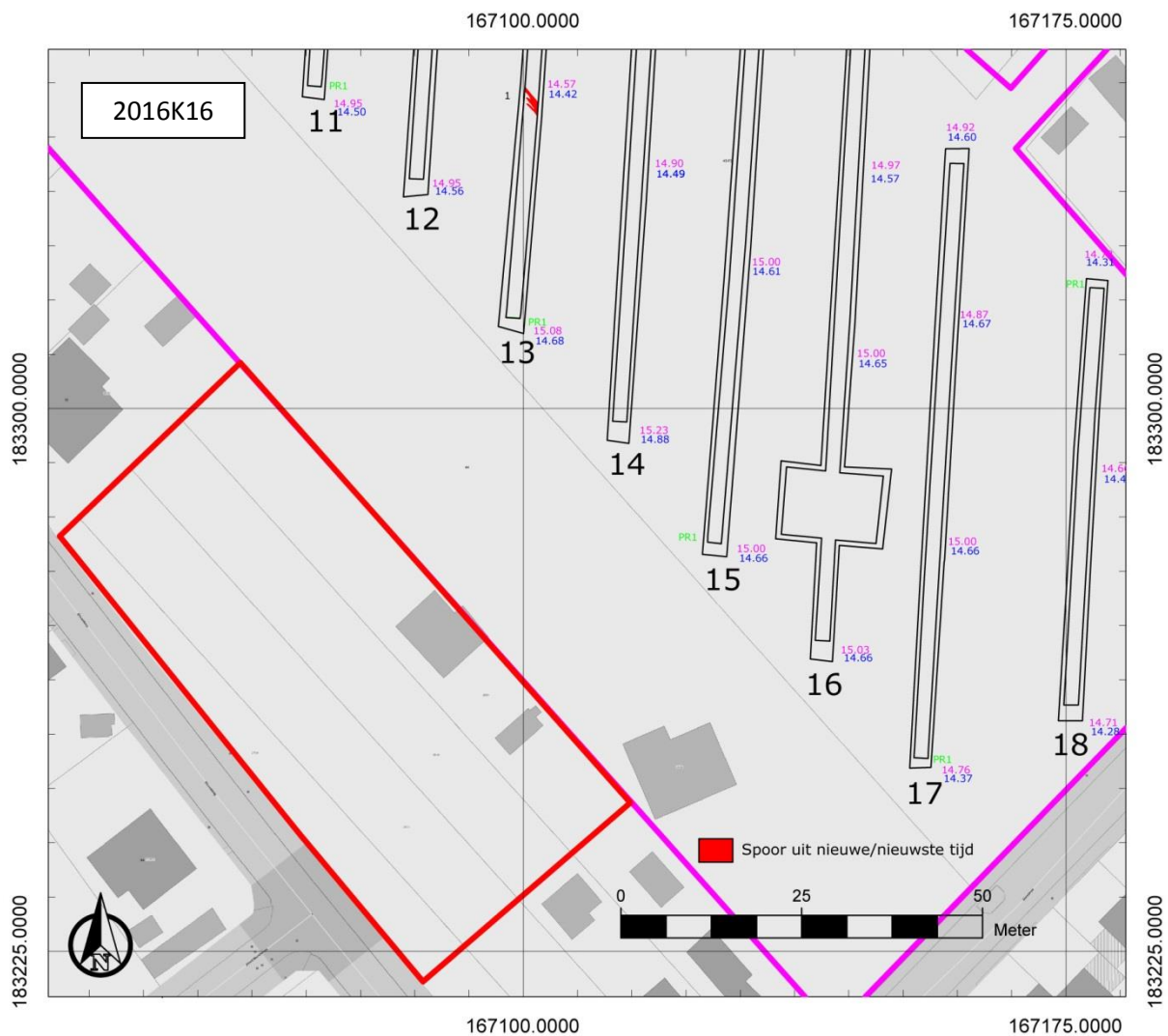
²⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10166, Motte van Hadocht (geraadpleegd op 4 november 2016); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20066, Beekhoeve (geraadpleegd op 4 november 2016)

²⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10165, Herkenrode (geraadpleegd op 4 november 2016)

²⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 209971, Vingerstraat (geraadpleegd op 4 november 2016)

³⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 165410, Kampement van Maarschalk Maurice de Saxe (geraadpleegd op 4 november 2016)

Aansluitend bij het onderzoeksgebied, ingesloten tussen de Grote Baan en de Donkstraat, werd in 2014 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Figuur 25). Verspreid over het terrein werd een beperkt aantal sporen aangetroffen. De meeste sporen zijn antropogeen. Er is sprake van slechts een lage dichtheid aan sporen. De meeste sporen bevinden zich in het westelijke deel van het terrein. De aanwezige sporen lijken goed bewaard. In het noordwesten van het terrein werd de aanwezigheid van een greppelstructuur vastgesteld. Het lijkt te gaan om een systeem van landindeling. Mogelijk werd ook ter hoogte van het kijkvenster in werkput 13 het restant aangetroffen van een afsluiting. De sporen lijken allemaal te behoren tot de nieuwe of nieuwste tijd. Dit is gebaseerd op de vaststelling van steenkoolfragmentjes in de vulling van enkele sporen en lijkt bij uitbreiding van toepassing voor alle sporen, wegens de erg gelijkaardige vullingen. Ondanks de veelbelovende landschappelijke context van het projectgebied, werden geen relevante archeologische resten aangetroffen.³¹

Figuur 26: Plan 22. Detail proefsleuven (zwart) aangelegd op het naastliggende terrein (paars) en aanduiding van het huidige onderzoeksgebied (rood)

³¹ Reyns *et al.* 2014, 29-30

In de proefsleuven die het dichtst bij het huidige onderzoeksgebied liggen, werden zeer weinig sporen aangetroffen. Het meest nabijgelegen spoor (WP13S1) is een ploegspoor met een grijsgele tot grijswitte gevlekte vulling (Figuur 26).³²

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

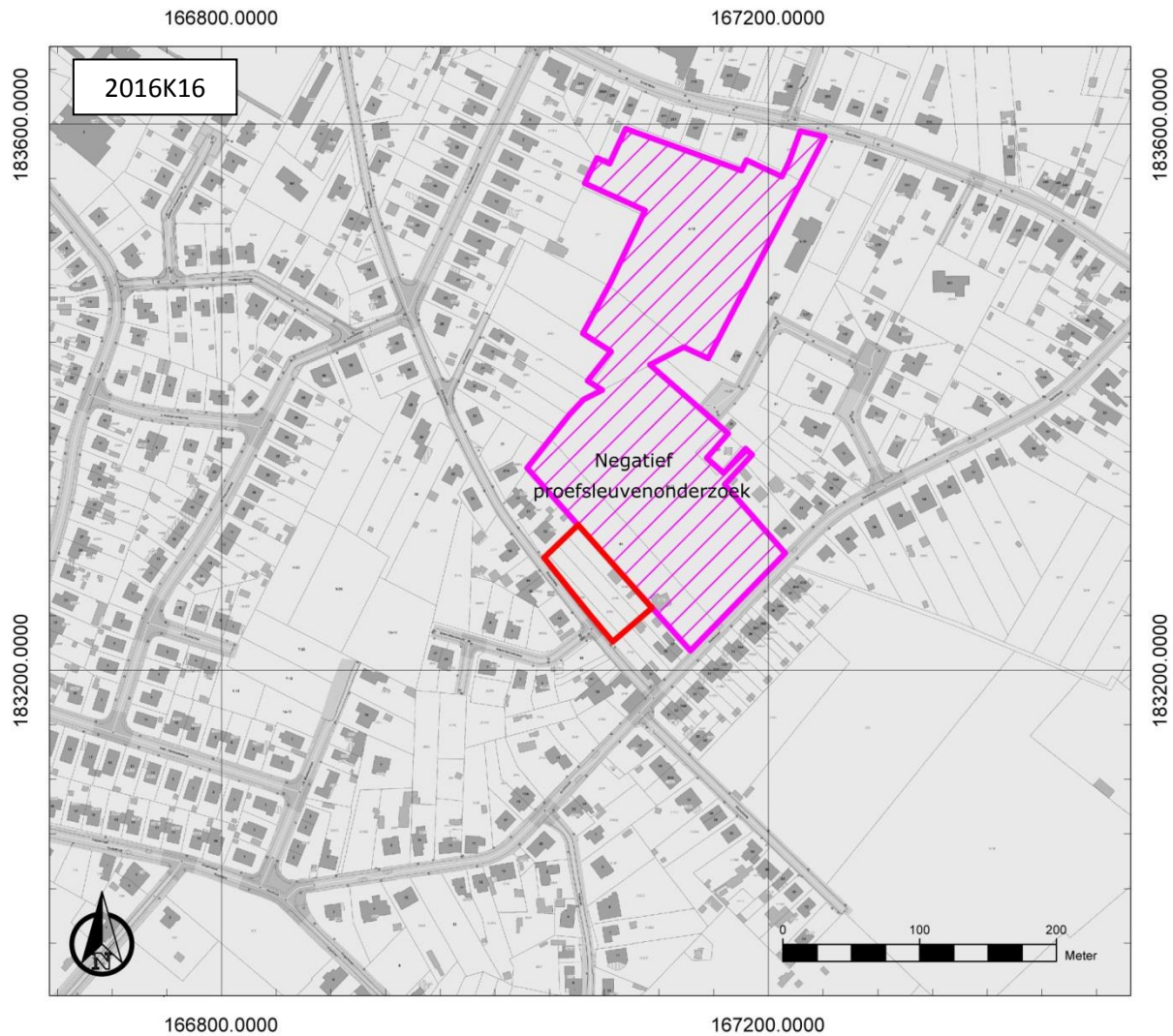
Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Over de oudste geschiedenis van Wespelaar is bijzonder weinig geweten. De naam Wespelaar, in 1154 vermeld als 'Wispelar'. Het dorp zou mogelijk ontstaan zijn op de kruising van de baan van Mechelen naar Leuven en de Aarschotsebaan. Dit zou een strategisch punt uit de volle Middeleeuwen geweest zijn. De parochie kwam tot stand in de 9de eeuw. Het onderzoeksgebied sluit aan op de Elleveldweg. Deze weg verschijnt voor het eerst op de kaarten uit het tweede en derde kwart van de 19de eeuw. De weg leidt naar het Hof ter Heyden, dat zeker teruggaat tot het midden van de 18de eeuw.

Afgaande op de gekende archeologische waarden in de nabije omgeving is het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied eerder laag. In de ruimere omgeving zijn uit de voorhistorische periode slechts resten aangetroffen die te plaatsen zijn in de steentijd (enkele verspreide oppervlaktevondsten) en de vroege ijzertijd (scherven en enkele paalkuilen). Voorts gaat het vooral om bouwkundige relictten, waarvan een aantal zeker teruggaan tot de volle of late middeleeuwen. Het is echter niet duidelijk of de archeologische waarden in de omgeving beperkt in aantal zijn omwille van het beperkte onderzoek dat er reeds uitgevoerd is. Een archeologisch proefsleuvenonderzoek op percelen ten noordoosten, aansluitend op het onderzoeksgebied, kon alleszins geen relevante archeologische resten aan het licht brengen (Figuur 27). Het aansluitende gebied dat werd geëvalueerd aan de hand van proefsleuven kent dezelfde bodemtypes als in het onderzoeksgebied en is eveneens gelegen op de noordoostelijke flank van een rug (zie verder), een factor die klassiek als een element aanzien wordt dat wijst op een interessant gebied om zich bijvoorbeeld te vestigen. Het situeert zich echter topografisch verder naar de vallei van de Leibeek toe.

Specifiek dient voor de regio ook gewezen te worden op de gebeurtenissen tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog en de Eerste Wereldoorlog. Voor de Tweede Wereldoorlog dient de aanwezigheid van de KW-linie vermeld te worden. Bij het proefsleuvenonderzoek ten noordoosten van het onderzoeksgebied werden echter geen vondsten gedaan die gerelateerd zijn aan de Successieoorlog of de Wereldoorlogen. Er is dan ook geen specifieke verwachten naar vondsten die hieraan gerelateerd zijn binnen het onderzoeksgebied.

³² Reyns *et al.* 2014, 26

Figuur 27: Plan 23. Synthesek kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) en het naastgelegen negatieve proefsleuvenonderzoek (paars)

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied ligt in een heuvelachtig gebied, op de noordoostelijke flank van een rug, op een hoogte van ca. 15,5 tot 15,8 m TAW die aansluit bij de vallei van de Leibeek. Qua bodem is een matig droge en een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lcc en Ldc) aanwezig. Deze landschappelijke locatie maakt dat het onderzoeksgebied gelegen is in een zone die klassiek geprefereerd werd door de mens om zich te vestigen, onder meer omwille van de aanwezigheid van een vruchtbare bodem en van waterlopen in de buurt.

Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's blijkt het terrein reeds in de 18de eeuw in gebruik als akkerland. Het bleef onbebouwd tot omstreeks 1963. Op dat moment verschijnt er een klein gebouw binnen het onderzoeksgebied. Ongeveer een decennium later blijkt dat het onderzoeksgebied de achtertuinen vormt van de woningen die aansluiten op de Donkstraat.

Wat is de impact van de geplande werken?

Op het terrein wordt een verkaveling gerealiseerd van 7 loten voor ééngezinswoningen. De geplande bodemingrepen hebben een verschillende verstoringsdiepte, die op dit moment nog niet voor alle geplande ingrepen vastligt. Verder dient in het kader van de geplande werken rekening gehouden te

worden met de invloed van compactie. Daarom wordt het volledige bodemarchief als bedreigd beschouwd.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na deze fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek. Het terrein kent een laag archeologisch potentieel. Dit is in hoofdzaak gebaseerd op het proefsleuvenonderzoek dat ten noordoosten van het onderzoeksgebied uitgevoerd werd. Hierbij werden geen relevante archeologische waarden vastgesteld. Dit, in combinatie met de beperkte oppervlakte van het terrein (ca. 2919 m²), maakt de kans klein dat binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische waarden aangetroffen worden. Daaruit volgt dat het potentieel op kennisvermeerdering dat volgt uit verder archeologisch vooronderzoek te beperkt is om de kosten ervan te verantwoorden. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

2.4.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Het onderzoeksgebied kent een beperkte oppervlakte. Ten noordoosten werd in het verleden reeds een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek leverde geen relevante archeologische waarden op. Op basis daarvan en de afwezigheid van andere indicaties voor de aanwezigheid van een site, wordt de kans klein geacht dat zich relevante archeologische waarden bevinden binnen het onderzoeksgebied. Daaruit volgt dat het potentieel op kennisvermeerdering dat volgt uit verder archeologisch vooronderzoek te beperkt is om de kosten ervan te verantwoorden. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

2.4.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Het onderzoeksgebied kent een beperkte oppervlakte. Op basis van de gegevens die verzameld werden tijdens het bureauonderzoek en met name de resultaten van een proefsleuvenonderzoek dat ten noordoosten aansluit op het terrein, wordt het archeologisch potentieel te laag ingeschat om verder archeologisch vooronderzoek te verantwoorden. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

3 Bibliografie

3.1 Publicaties

Casteels, R./G. Vandegoor, 2013²: *1914 in de regio Haacht. Kleine dorpen in de Grote Oorlog*, Haacht.

Loyen, R./J. Vandesande, 1998: Werchter anno 1747. Bruggenhoofd in de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748), *Haachtse Geschied- en Oudheidkundige Kring* 13, 21-33

Kennis, J./J. Vandesande, 1987, Buurtwegen te Wespelaar in de 19de eeuw, *Haachts oudheid- en geschiedkundig tijdschrift* 2, 53-65.

Reyns, N./J. Bruggeman/B. Cleda, 2014: *Archeologisch vooronderzoek Wespelaar (Haacht) – Grote Baan-Donkstraat. Verkaveling Danneels Projects NV*, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 223).

Vandegoor, G., 1999: Een tijdsbeeld van de gemeente Wespelaar omstreeks de Belgische Omwenteling, *HOGT* 14, 145-158

Vandesande, J., 1987: Een 18de-eeuwse kaart van Tildonk en Wespelaar, *Haachts oudheid- en geschiedkundig tijdschrift* 2, 141-144.

3.2 Websites

CadGis (2016)
http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Centrale Archeologische Inventaris (2016)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2016)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2016)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2016)
<http://www.geopunt.be/>

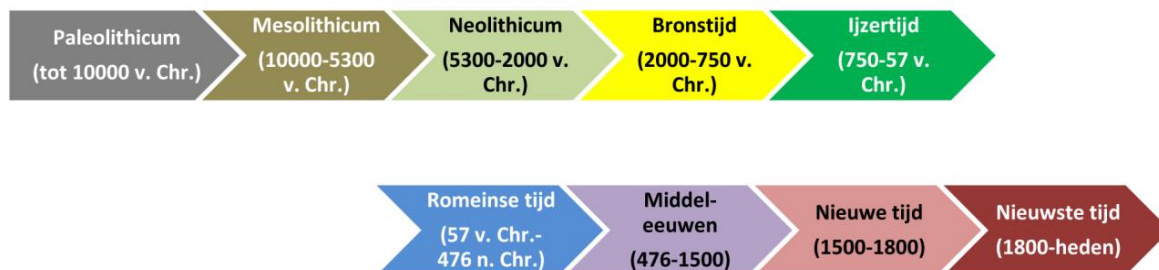
Inventaris Onroerend Erfgoed (2016)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

KW-linie (2016)
<http://www.kwlinie.be/>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2016)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

4 Bijlagen

4.1 Archeologische periodes

4.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2016K16

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
3	Bouwplan	Ontwerpplan	1:500	Digitaal	14/11/2016
4	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
5	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	02/11/2016
6	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	02/11/2016
7	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
8	Quartaargeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
9	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
10	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	02/11/2016
11	Historische kaart	Villaretkaart	1:1	Digitaal	04/11/2016
12	Historische kaart	Kaart van de Saxe	1:1	Digitaal	04/11/2016
13	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	04/11/2016
14	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	04/11/2016
15	Historische kaart	Vandermaelenkaart	1:1	Digitaal	04/11/2016
16	Kadasterkaart	1848	1:1	Digitaal	04/11/2016
17	Historische kaart	Poppkaart	1:1	Digitaal	04/11/2016
18	Overzichtskaart	KW-linie	1:1	Digitaal	04/11/2016
19	Topografische kaart	1963-1965	1:1	Digitaal	04/11/2016
20	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	04/11/2016
21	Overzichtskaart	Situering ten opzichte van proefsleuvenonderzoek	1:1	Digitaal	04/11/2016
22	Overzichtskaart	Situering ten opzichte van proefsleuvenonderzoek (detail)	1:1	Digitaal	04/11/2016
23	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	04/11/2016

4.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016K16

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	02/11/2016
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	04/11/2016
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	04/11/2016